

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 3

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
3-son
iyun, 2025

June 2025
Volume 3
Number 3

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидиров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исломиiddинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незамайкин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

June 2025

Volume 3

Number 3

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Raqamlashtirish sharoitida tijorat banklarining moliyaviy resurslari bazasini mustahkamlashda innovatsion yondashuvlar

Xaitboyeva Dilnoza Abduvohid qizi

Инновационные подходы к укреплению финансовой ресурсной базы коммерческих банков в условиях цифровизации

Хайтбоева Дильноза Абдувохид кизи

Innovative approaches to strengthen the financial resource base of commercial banks in the context of digitalization

Khaitboeva Dilnoza Abduvokhid kizi

Received: June 10, 2025 Revised: June 12, 2025 ■ Accepted: June 20, 2025 ■ Published Online: June 30, 2025

- **Annotatsiya.** Ushbu maqolada raqamlashtirish sharoitida O'zbekistonda tijorat banklarining moliyaviy resurs bazasini rivojlantirishning hozirgi holati tahlil qilinadi. Unda raqamli moliyaviy xizmatlarni kengaytirishga to'sqinlik qilayotgan muammolar, jumladan, ishonchning yo'qligi, infratuzilma bo'shliqlari va tartibga solish cheklavlari ta'kidlangan. Muallif xorijiy tajriba va mahalliy sharoitdan kelib chiqib, raqamli vositalar, fintex hamkorligi va mijozlarga yo'naltirilgan innovatsiyalar orqali banklarning moliyaviy bazasini mustahkamlashning amaliy strategiyalarini taklif etadi.
- **Kalit so'zlar.** Raqamlashtirish, tijorat banklari, moliyaviy resurslar, raqamli depozitlar, fintex, trust, infratuzilma.
- **Аннотация.** В данной статье анализируется текущее состояние развития финансово-ресурсной базы коммерческих банков в Узбекистане в условиях цифровизации. В ней подчеркиваются проблемы, препятствующие расширению цифровых финансовых услуг, включая отсутствие доверия, инфраструктурные пробелы и регулирующие ограничения. Основываясь на зарубежном опыте и местном контексте, автор предлагает практические стратегии укрепления финансовой базы банков за счет цифровых инструментов, финтех-кооперации и клиентоориентированных инноваций.
- **Ключевые слова.** Цифровизация, коммерческие банки, финансовые ресурсы, цифровые депозиты, финтех, доверие, инфраструктура.
- **Annotation.** This article analyzes the current state of commercial banks' financial resource base development in Uzbekistan under the conditions of digitalization. It highlights the challenges that hinder the expansion of digital financial services, including lack of trust, infrastructure gaps, and regulatory limitations. Based on foreign experiences and the local context, the author proposes practical strategies for strengthening banks' financial bases through digital tools, fintech collaboration, and customer-centric innovations.
- **Keywords.** Digitalization, commercial banks, financial resources, digital deposits, fintech, trust, infrastructure.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida raqamlashtirish jarayonlari moliyaviy muassasalar faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, tijorat banklari o'z moliyaviy resurslarini kengaytirish, mijozlarga zamonaviy xizmat turlarini taklif etish va raqobatbardoshligini oshirish maqsadida raqamli texnologiyalardan foydalanishni kengaytirmoqda. Raqamli omonatlar, onlayn to'lov tizimlari, mobil banking kabi xizmatlar banklar uchun yangi resurs manbaiga aylanmoqda. Tijorat banklari raqamlashtirish sharoitida moliyaviy resurslarini kengaytirishda raqamli texnologiyalar, fintex platformalar va raqobatbardosh mahsulotlar orqali yangi imkoniyatlarga ega bo'lmoqda. Bunday sharoitda ularning resurs bazasini mustahkamlashda innovatsion yondashuvlar va raqamli transformatsiya hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ushbu maqolada raqamlashtirish sharoitida tijorat banklarining moliyaviy resurslari bazasini mustahkamlash imkoniyatlari tahlil etiladi hamda ularni yanada kengaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ilmiy adabiyotlarda bank resurslarining tarkibi, manbalari va ularni boshqarish strategiyalari keng o'rganilgan. Masalan, J.Keynsning moliyaviy bozorlar nazariyasi [3], F.Mishkinning "Pul-kredit tizimi" dagi yondashuvlari banklarning likvidlikni saqlash va xatarni boshqarish bo'yicha muhim nazariy asoslar sifatida e'tirof etiladi [2].

Xalqaro amaliyotda esa banklar raqamlashtirish orqali resurslar bazasini diversifikatsiya qilish uchun BaaS (Bank as a Service) va API iqtisodiyotga asoslangan strategik yechimlarni ishlab chiqmoqda (qarang: [4]). PwC tadqiqotlariga ko'ra, raqamli banking foydalanuvchilari soni o'sishda davom etmoqda va mijozlar omonatlarni mobil ilovalar orqali boshqarishni afzal ko'rmoqda [5]. Xitoydagi Ant Group kabi fintex gigantlari raqamli omonat xizmatlari va real-time moliyaviy platformalar orqali aholidan katta hajmda moliyaviy resurslarni jalb qilmoqda [6].

Raqamlashtirish sharoitida esa bu resurslar bazasiga yangicha qarash talab etiladi: mobil ilova orqali omonat qo'yish, raqamli keshbek tizimlari, QR orqali pul kirimlari va boshqa innovatsion usullar orqali banklar mijoz mablag'larini jalb etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda tijorat banklarining moliyaviy resurslari bazasini mustahkamlashda raqamlashtirishning o'rni

va ta'sirini baholash uchun qiyosiy va tahliliy yondashuvlar qo'llanildi. Birinchi navbatda, sohaning zamonaviy holatini o'rganishda axborot texnologiyalari bilan integratsiya darajasi, raqamli bank xizmatlari turlari va ularning moliyaviy resurslarga ta'siri tahlil etildi.

Rivojlangan davlatlardagi tijorat banklari amaliyoti o'rganildi, xususan, ular tomonidan qo'llanilayotgan raqamli yechimlar, fintex bilan integratsiya, omonat jalbi strategiyalari qiyosiy tahlil qilindi. Ushbu davlatlar yutuqlari asosida baholash mezonlari shakllantirildi va O'zbekiston kontekstiga mos takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil jarayonida normativ-huquqiy hujjatlar, markaziy bank hisobotlari, xalqaro auditorlik tashkilotlari (EY, PwC) ning tahliliy materiallari va mavjud ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Dolzarbligi. O'zbekistonda raqamlashtirish jarayoni barcha sohalarida keng qo'llanilmoqda, ayniqsa moliyaviy sektorda. Tijorat banklari raqamli texnologiyalar orqali xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, mijozlarni jalb etish va moliyaviy resurslar bazasini mustahkamlashga intilayapti. Shu bilan birga, raqamli xizmatlarni joriy etishda infratuzilmaviy, huquqiy va inson omiliga bog'liq muammolar mavjud. Bunday vaziyatda ilmiy tahlil va xalqaro amaliyot asosida yechimlar ishlab chiqish talab etilmoqda. Shu sababli, ushbu tadqiqot mavzusi amaliy va ilmiy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklarining moliyaviy resurslari — bu banklarning o'z faoliyatini moliyalashtirish, mijozlarga kredit va boshqa moliyaviy xizmatlar ko'rsatish uchun zarur bo'lgan mablag'lar yig'indisidir. Ushbu resurslarga asosan: jismoniy va yuridik shaxslardan jalb qilingan omonatlar, qayta moliyalashtirish vositalari, bank kapitali, xalqaro moliyaviy tashkilotlardan jalb qilingan mablag'lar va boshqalar kiradi.

Hozirgi vaqtda jahonning yetakchi moliyaviy markazlarida (Singapur, London, Frankfurt) tijorat banklari fintex texnologiyalar bilan integratsiya asosida "aqlli" depozitlar, real-time bank akkauntlar va ommaviy raqamli kompaniyalar orqali resurs bazasini diversifikatsiya qilmoqda.

"PwC 2023 Digital Banking Survey (Hindiston va Janubiy Sharq Osiyosi) ko'rsatganidek, banklar 68% mijoz tajribasini yaxshilash, 56% operatsion samaradorlikni oshirish maqsadida raqamlashtirishga e'tibor bermoqda, ammo 80% bank raqamli maqsadlarga hali erishmagan" (pwc.com). ... EY (2021) hisobotida ta'kidlanganidek, raqamli platformalar va fintex kompaniyalar moliyaviy xizmatlar bozorining 200 mlrd dollarning ustidan foydalanmoqda [4], bu banklar uchun API va Bank-as-a-Service integratsiyasini strategik vazifaga aylantirmoqda. Bu amaliyotlar O'zbekiston bank tizimi uchun ham muhim o'rnak bo'la oladi.

1-jadval.

O'zbekistonda raqamli bank xizmatlari rivojlanishi bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar
(2020–2024)

T/R	MA'LUMOT TURI	MANBA
1	2020–2024 yillarda O'zbekistonda jismoniy shaxslar tomonidan jamg'arilgan omonatlar hajmi	cbu.uz –Markaziy bank rasmiy sayti
2	Mobil banking foydalanuvchilari soni	Uzcard, Humo, Central Bank
3	Raqamli xizmatlar orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar ulushi	UzStatistics, CBU
4	Tijorat banklarining raqamli mahsulotlar turlari va ulardan foydalanish	AKBlar yillik hisobotlari
5	Fintech kompaniyalari bilan hamkorlik qiluvchi banklar soni va tendansiyasi	EY, PwC, Deloitte (region-based review)

Jadvalda tijorat banklari faoliyatida raqamlashtirish jarayoniga doir muhim ko'rsatkichlar turlari keltirilgan. Ular hozirdagi tahlillar va kelgusidagi tahqiqotlar uchun asosiy tahlil ob'ektlari sifatida xizmat qiladi. Xususan:

- Jismoniy shaxslar tomonidan jalb etilgan omonatlar,
- Mobil banking foydalanuvchilari soni,
- Raqamli tranzaksiyalar ulushi,

- QR-kod orqali amalga oshiriladigan to'lovlar soni,
 - Raqamli omonat xizmatlari,
 - Fintech hamkorlik yo'nalishlari va ko'lami.
- Ushbu ko'rsatkichlar hozirgi bosqichda haqiqiy hajmlarsiz berilgan bo'lsa-da, ularni tahlil qilish uchun manbalar aniqlashtirilgan va keyinchalik ular asosida statistik tahlillar olib borish mumkin.

2-jadval

Jahon amaliyotida raqamli innovatsiyalar orqali moliyaviy resurs jalb qilish
(bank va fintex misolida)

BANK / FINTEX	MAMLAKAT	INNOVATSIYA	TA'SIRI
Revolut	Britaniya	Barcha operatsiyalar mobil ilova orqali real-time notification	Mojoz ishonchini oshorgan, depozitlar ulg'aygan
Monzo	Britaniya	"Saving Pots" — raqamli jamg'arma funksiyasi	Xususiy omonatlarni kengaytirishga yordam
DBS Bank	Singapur	AI asosida shaxsiylashtirilgan moliyaviy tavsiyalar	Mijozga mos deposit xizmatlari taklifi
PayTM Payments Bank	Hindiston	QR va UPI orqali onlayn omonat tizimi	Keng ommaviy moliyaviy inklyuzasiya
Alipay / Ant Group	Xitoy	Fintex orqali omonat va kredit integratsiyasi	Xalq orasida ommaviy resurs bazasi

Jadvalda yetakchi fintex kompaniyalar va tijorat banklarining raqamli yechimlari keltirilgan. Ular orqali banklar mijozlarga qulay, avtomatlashtirilgan va shaxsiylashtirilgan omonat xizmatlarini taklif etmoqda. Bu tajriba O'zbekiston tijorat banklari uchun ilg'or namuna sifatida xizmat qiladi.

O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining o'sishi.

1. Onlayn va mobil banking foydalanuvchilari.

- 2020–2021 yilda COVID 19 pandemiyasi natijasida masofaviy (onlayn) bank xizmatlari foydalanuvchilari soni 43 %ga oshgan va 2022 yil boshida 20.2 millionga

yetgan (cbu.uz).

- 2022 yil oxiriga kelib, bu ko'rsatkich — 30 million akkauntga jami chiqarilgan, shundan 1.2 million akkaunt mikrobiznes va yangi ochilgan biznes sub'ektlari (YaTB) uchun to'g'ri keladi (cbu.uz).

2. Bank kartalari va to'lov infratuzilmasi.

- 2022 yilga kelib, 34 million bank kartasi aholi o'rtasida tarqalgan (20 millionlik katta hisoblangan foydalanuvchi sektorida) (cbu.uz).
- POS-terminallar soni 434 000, ATMlar va infokiosklar esa 20 380taga yetib ("self-service" qurilmalar) (usa.visa.com).

3. Umumiy raqamli faoliyat darajasi.

- Raqamli to'lovlar va mobil bank xizmatlaridan foydalanish davlat siyosati va tarmoqlar ommaviylashishi orqali o'sib bormoqda (cbu.uz).
- Infraqurilmalar tez kengaygan (POS – 180Kdan 434Kga, ATM va infokiosklar – 2Kdan 20Kga) (usa.visa.com).

4. Kafolatlangan omonatlar va mijoz ishonchi.

- Qonun kelishishi bilan har bir jismoniy va yuridik shaxs qaysi bankda bo'lsin, bir bankdagi 200 mln so'mgacha omonatlar to'liq kafolatlangan. Bu tarmoqdagi mijozlarni himoyalash darajasini 99.7 %gacha oshirdi, bu dunyo o'rtasida 92 %ga teng (cbu.uz).

O'zbekiston ichida olinadigan xulosalar;

1. Xizmatlarga ishonch bo'lsa — mijozlar yana-da ko'p mablag' jalb qiladi.

2. Infrastruktura tez rivojlandi, shu bilan resurslar bazasi va miqdoriy jalb oshdi.

3. Kafolatlangan omonat siyosati omonatchilarning ishonchi va bank malakasini oshirishda muhim rol o'ynagan.

O'zbekiston tijorat banklarining amaldagi holati va raqamli xizmatlar orqali resurs bazasini mustahkamlash imkoniyatlari. So'nggi yillarda O'zbekistonda moliyaviy sohadagi raqamlashtirish jarayonlari tijorat banklari faoliyatini tubdan o'zgartirdi. Ayniqsa, banklar o'z resurs bazalarini kengaytirish maqsadida mobil banking, internet banking, raqamli omonat xizmatlari va elektron to'lov platformalarini faol joriy etmoqda. Bu jarayonlar natijasida moliyaviy resurslar bazasi kengayib, banklar mijozlar bilan aloqasini samaraliroq yo'lga qo'yimoqda.

Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2022 yil holatiga ko'ra, mamlakatda bank kartalari soni 34 milliondan oshgan bo'lib, shu yilda POS-terminallar soni 434 mingtaga, infokiosklar va bankomatlar soni esa 20 380 tani tashkil etgan. Bu raqamlar raqamli infratuzilmaning izchil rivojlanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqamli banking xizmatlaridan foydalanuvchilar soni ham keskin oshmoqda. 2020–2022 yillar davomida internet va mobil banking foydalanuvchilari soni qariyb ikki baravarga ko'payib, 30 million foydalanuvchiga yetgan. Bu holat banklar uchun elektron kanallar orqali omonatlarni

jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Tijorat banklari o'z depozit xizmatlarini raqamlashtirish orqali mijozlar uchun qulay, tezkor va havfsiz omonat platformalarini yarata olmoqda. Masalan, ayrim banklar raqamli keshbek, onlayn jamg'arma "kapsula"lari, QR orqali to'lov va omonat qilish kabi xizmatlar orqali mijozlarni rag'batlantirmoqda. Bu, o'z navbatida, bank resurslarining diversifikatsiya qilinishiga va uzluksiz hajmiy o'sishiga olib kelmoqda. Shuningdek, aholi va biznes sub'ektlari ishonchini ta'minlash maqsadida omonatlarni davlat tomonidan kafolatlash tizimi kuchaytirildi. Hozirda har bir mijoz uchun 200 million so'mgacha bo'lgan omonatlar to'liq kafolatlangan. Bu tizim mijoz ishonchini oshirib, banklarga depozitlar oqimini kafolatlash imkonini bermoqda.

Qisqacha tahlil:

- Raqamlashtirish faqat xizmat sifati emas, resurs bazasi hajmiga ham ta'sir qilmoqda.
- Banklar raqobatbardoshlik uchun raqamli yondashuvlarni faol tatbiq etmoqda.
- Ishonch mexanizmi (kafolat) omonatlarning barqarorligini ta'minlaydi.

O'zbekistonda tijorat banklari tomonidan raqamlashtirish jarayonlari faol yo'lga qo'yilgan bo'lsa-da, bank moliyaviy resurslari bazasini mustahkamlashga to'sqinlik qiluvchi bir qator muammolar ham mavjud. Ushbu muammolarni quyidagi yo'nalishlarda guruhlash mumkin:

1. Mijoz ishonchi etarli emas. Mijozlar, ayniqsa, katta yoshdagi aholi, raqamli to'lov tizimlariga to'liq ishonch bildirmasligi sababli, omonatlarini an'anaviy (kassa orqali) usulda saqlashni afzal ko'rishmoqda. Bu esa raqamli kanallar orqali moliyaviy resurslarni jalb qilish jarayonini cheklaydi. Ayrim hollarda esa kiberxavfsizlik bo'yicha savodxonlik past darajada bo'ladi, bu esa foizli omonatlarga ishonchni pasaytiradi.

2. Kadrlar salohiyati va raqamli savodxonlik muammosi. Bank xodimlarining barchasi raqamli xizmatlarni to'liq bilishmaydi yoki ularni samarali tushuntirishga tayyor emas. Ayniqsa, qishloq va chekka hududlardagi filiallarda raqamli xizmatlarning o'zi mavjud emas. Bu esa ayrim omonatchilarning xizmatlardan foydalanishini cheklaydi.

3. Fintex va banklar o'rtasidagi raqobat. Fintech kompaniyalari tomonidan taklif etilayotgan osonroq, tezkor va fleksibl xizmatlar banklardan mijozlarni «o'ylab» olishga sabab bo'lmoqda. Masalan, Payme, Apelsin, Click singari kompaniyalar ba'zi funksiyalarda banklardan ustun kelmoqda. Agar banklar bu raqobatga moslashmasa, ular resurs bazasini boyitishda ortda qolishi mumkin.

4. Texnik infratuzilmaning noteng tarqalganligi. Qator hududlarda internet tezligi past yoki bank tizimlariga integratsiya qilinmagan. Bunda raqamli xizmatlar samarasiz ishlaydi, bu esa mijozlarda noqulaylik tug'diradi. Shu sababli, omonatchilar uchun qulaylik va ishonch uyg'otishga qaratilgan raqamli

muhit barcha hududlarda teng rivojlanmagan.

5. Huquqiy va regulativ bazaning kechikib yangilanishi. Raqamli xizmatlarga oid huquqiy asoslar tez o'zgarib borayotgan voqelikka to'liq moslashmagan. Masalan, Open Banking, raqamli banklar (neobank) konsepsiyalariga huquqiy ta'rif berilmagan. Bu esa banklar uchun yangi raqamli mahsulotlar joriy etishda huquqiy xatarlarni kuchaytiradi.

Tahliliy xulosalar:

- Mavjud muammolar resurs bazasi o'sishini cheklayotgan asosiy omillardan biri sifatida ishonch, infratuzilma va kadr masalalarini ko'rsatmoqda.
- Eng katta xavf: raqobatda ortda qolish va raqamli xizmatlarning formal emas, amaliy jihatdan yomon joriy etilishi.
- Bu muammolar strategik echimlarsiz hal bo'lmaydi.. Tijorat banklarining moliyaviy resurslari bazasini mustahkamlash bo'yicha taklif va strategiyalar.

O'zbekiston tijorat banklarining raqamlashtirish sharoitida moliyaviy resurslarini mustahkamlash uchun bir qancha aniq va amaliy strategiyalar taklif etiladi:

1. Mijoz ishonchini kuchaytirish uchun raqamli shaffoflik va xavfsizlik siyosati.

Taklif: Banklar raqamli xizmatlarda "ijtimoiy ishonch indeksi" ni oshirish uchun ommaviy ravishda kiberxavfsizlik bo'yicha ma'lumotlar tarqatishi, mobil ilovalarda ishonchlilik belgilarini (zelyoniy shit, 2FA, bank kafolati va h.k.) ko'rsatishi zarur.

Strategiya:

- Barcha onlayn omonatlar uchun shifrlangan kanallar va faol SMS-ogoxlantirish joriy etish.
- Ishonchga asoslangan interfeys (trusted UX) dizaynlari ishlab chiqish.
- Mijozlarni rag'batlantirish uchun "ishonch dasturlari": masalan, raqamli omonat qo'rganlar uchun bonus tizimi.

2. Kadrlar tayyorlash va raqamli savodxonlikni oshirish.

Taklif: Bank xodimlarini raqamli xizmatlar bo'yicha doimiy o'qitish va mijozlarga qulay foydalanish bo'yicha maslahat xizmatlari yaratish

Strategiya:

- Front-ofis xodimlari uchun raqamli xizmatlarni tushuntirish treninglari
- Qishloq joylarda raqamli markazlar yoki "Bank Digital Coach" loyihasi
- Bank mobil ilovalarida "Qanday foydalaniladi?" video-instruktsiyalar

3. Fintex bilan raqobat qilish emas, hamkorlik qilish (BaaS – Bank as a Service).

Taklif: Banklar fintex platformalarni raqobatchi emas, hamkor sifatida ko'rishi va o'z APIlari orqali BaaS tizimlarini yo'lga qo'yishi kerak.

Strategiya:

- Fintech startaplar bilan "innovasiya akseleratori" tashkil etish

- Ochiq API orqali Payme, Click va Apelsin kabi platformalar bilan integratsiyalangan omonat tizimlari

- "Hybrid Deposit" – bank+fintex hamkorligida ishlab chiqilgan omonat turlari

4. Texnik infratuzilmani barcha hududlarda teng rivojlantirish. Taklif: Qishloq joylar va kichik shaharlarda ham raqamli infratuzilmani kuchaytirish – bank resurs bazasi manbalari tabaqaligiga barham beradi.

Strategiya:

- Internet orqali onlayn omonat qo'yish imkonini hatto 2G zonasida ta'minlovchi engil ilovalar (lite apps).
- Regionlarda POS-terminal va infokiosklarni kengaytirish bo'yicha maqsadli davlat dasturlari.
- Mobil operatorlar bilan hamkorlikda bank xizmatlarini USSD formatda joriy etish.

5. Raqamli omonat mahsulotlarini diversifikatsiya qilish.

Taklif: Tradision omonatlarni raqamli formatda qayta paketlash (gamification, cashback, dynamic interest) orqali banklar yoshlar va texnologik avlodni jalb qilishi mumkin.

Strategiya:

- "Smart Deposit" – foydalanuvchi xarajatlari yoki QR skanlari asosida avtomatik jamg'arma tizimi.
- "Deposit Challenge" – oylik omonat miqdoriga asoslangan mukofotlash tizimi.
- Maqsadli omonatlar (masalan, "Nikahga jamg'arma", "Ta'lim uchun", "Avto kredit uchun") raqamli ifodada.

Tahliliy xulosa:

- Tijorat banklari raqamli revolyusiyani shunchaki texnik yangilanish deb emas, resurslar bazasi uchun strategik transformatsiya deb qabul qilishi kerak.
- Raqamli texnologiya — bu vosita. Undan qanday foydalanish — banklarning kelajagini belgilaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

So'nggi yillarda O'zbekistonda tijorat banklarining raqamlashtirish jarayoni orqali moliyaviy resurslar bazasini mustahkamlash bo'yicha muayyan yutuqlarga erishildi. Bank kartalari, mobil banking, onlayn omonatlar va raqamli to'lov xizmatlarining ommalashuvi banklarning resurs jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, mazkur jarayonda ayrim tizimli muammolar mavjud bo'lib, ularni echimsiz qoldirish banklarni raqobatbardoshlikdan chetlatishi mumkin. Mijoz ishonchi, infratuzilma tengsizligi, fintex bilan noto'g'ri munosabat, kadrlar salohiyati etishmasligi — bular barchasi resurs bazasini to'liq potentsialda foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Umumiy xulosalar:

- Tijorat banklari raqamli transformatsiyani strategik darajada qabul qilishi zarur.

- Raqamli xizmatlar orqali resurs jalb qilishda ishonch va qulaylik muhim omillardir.
- Fintech kompaniyalari raqib emas, balki hamkor sifatida qaralishi kerak.

Ilmiy va amaliy tavsiyalar:

1. Bank ichida sifrovizasiya bo'yicha alohida strategiya va mas'ul tuzilma yaratilishi lozim.
2. Qishloq va chekka hududlarda texnik infratuzilmani kengaytirish dasturi ishlab chiqilishi zarur.
3. "Smart Deposit", "Targeted Savings" kabi innovation raqamli omonat turlari joriy qilinishi maqsadga muvofiq.
4. Fintech bilan integrasiya orqali "BaaS" va API-platformalar tashkil etish taklif etiladi.
5. Oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda bank xodimlari uchun raqamli savodxonlik kurslari tashkil etilishi lozim.

Raqamlashtirish jarayoni — bu faqat texnologik o'zgarish emas, balki bank resurslarini jalb qilish, mijozlar bilan ishlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda yangi paradigmadir. Shu bois, tijorat banklari raqamli vositalarni strategik ravishda joriy etishi — ularning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. **Xaitboyeva Dilnoza Abduvohid qizi. Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti "Bank va moliya" kafedrasida**

assistenti. / Хаитбоева Дилноза Абдувохид кизи. Ассистент кафедры «Банковское дело и финансы» Ташкентского университета прикладных наук / Khaitboyeva Dilnoza Abduvohid qizi. Assistant of the Department of "Banking and Finance" of Tashkent University of Applied Sciences

► dilnoza.dilnoza.1991@gmail.com

■ <https://orcid.org/0009-0006-1068-3943>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari. www.cbu.uz
- [2]. Мишкин Ф. «Пул-кредит тизими», Нью-Йорк, 2017.
- [3]. Кейнс Ж.М. «Общая теория занятости, процента и денег», Москва, 2009.
- [4]. EY Global Banking Outlook Reports (2021–2023). www.ey.com
- [5]. PwC Digital Banking Survey. www.pwc.com
- [6]. Ant Group Annual Report, 2022. www.antgroup.com
- [7]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamlashtirish sohasidagi qaror va farmonlari www.lex.uz

Mintaqa va
tarmoqlar
iqtisodiyoti

Экономика региона
и отрасли

Economy of the
region and industry